

Beata Michalec

Muzeum Niepodległości w Warszawie

Akademia Finansów i Biznesu Vistula, Instytut Historii

ORCID: 0000-0002-3001-2382

**Narodowy Dzień Powstań Śląskich –
100. rocznica Przyłączenia Wielkoprzemysłowej
Części Górnego Śląska do Polski
w Muzeum Niepodległości**

Narodowy Dzień Powstań Śląskich to polskie święto państwowe niebędące dniem wolnym od pracy, przypadające 20 czerwca, w rocznicę wkroczenia wojsk polskich na Górny Śląsk w 1922 roku, po ostatecznych rozstrzygnięciach granicznych, które nastąpiły w wyniku powstań i plebiscytu. Projekt ustawy ustanawiającej święto został złożony przez Prezydenta RP Andrzeja Dudę, a Sejm RP przyjął ją w dniu 12 maja 2022 roku. O ustanowienie święta apelował m.in. Sejmik Województwa Śląskiego i Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Polski Śląsk. Ustawa trafiła do Senatu, który 18 maja przyjął ją jednomyślnie, zaś 7 czerwca, w Katowicach została podpisana przez prezydenta Andrzeja Dudę.

Pierwsze obchody Narodowego Dnia Powstań Śląskich, po uchwaleniu i wejściu w życie ustawy ustanawiającej to święto państwowe, odbyły się 20 czerwca 2022 roku, również w Muzeum Niepodległości w Warszawie. Ten uroczysty dzień był połączony z 100. rocznicą Przyłączenia Wielkoprzemysłowej Części Górnego Śląska do Polski.

W imieniu Dyrektora Muzeum Niepodległości w Warszawie dr. Tadeusza Skoczka, wydarzenie zainaugurowała Zastępca Dyrektora ds. Programowych dr Beata Michalec. Zaproszonych gości powitał dr Józef Musioł, emerytowany sędzia Sądu Najwyższego, Honorowy Obywatel

Gminy Godów. Uroczystość uświetnił wspaniały koncert Zespołu Pieśni i Tańca „Śląsk” im. Stanisława Hadyny oraz recital światowej sławy pianistki Lidii Grychtołówniej, córki powstańca śląskiego Karola Grychtoła, urodzonej w Rybniku.

Święto Ślązaków, organizowane przez Towarzystwo Przyjaciół Śląska w Warszawie, stało się okazją do wręczenia Dorocznej Nagrody Towarzystwa. W tym roku jej laureatem został wybitny aktor Marian Dziędziel – Honorowy Obywatel Gminy Godów, podobnie jak główny organizator wydarzenia dr Józef Musioł. Laudację na cześć uhonorowanego wygłosił inny wybitny aktor, Olgierd Łukaszewicz:

Miał być górnikiem, ale wybrał sztukę. Na egzaminach w krakowskiej PWST pojawił się z silnym akcentem gwary śląskiej. Urodził się w Gołkowicach, w gminie Godów, niedaleko rodzinnej miejscowości Franciszka Pieczki. Wiele zabawnych historii opowiedział dziennikarzom, jak uczył się scenicznej polszczyzny. Od lat jest twarzą Śląska, ambasadorem Śląska na forum ogólnopolskim.

Olgierd Łukaszewicz przypomniał, że droga do ogólnopolskiej rozpoznawalności w przypadku Mariana Dziędziela, rozpoczęła się 18 lat temu. Choć grał wcześniej u wielu wybitnych reżyserów, w znakomitych filmach, występował na deskach jednego z najważniejszych teatrów w Polsce – krakowskiego Teatru im. Juliusza Słowackiego, to jego kariera nabrała rozmachu w 2004 roku, dzięki pamiętnej głównej roli w produkcji Wojciecha Smarzowskiego pt. *Wesele*. Jak podkreślił Łukaszewicz:

Od tego czasu stworzył kilkadziesiąt filmowych kreacji i stał się jednym z niewielu szczęściarzy, o których udział w filmach zabiegają nie tylko reżyserzy, ale też producenci. Bo Marian Dziędziel stał się kasowym aktorem, tzn. jest gwarancją kasowego sukcesu filmu.

Nagrodą Towarzystwa Przyjaciół Śląska jest „Ślązaczka” („Karolin-ka”), rzeźba prof. Piotra Gawrona, przedstawiająca popiersie dziewczyny w stroju ludowym, z jabłkiem w wyciągniętej dłoni. Celem przyznawanego każdego roku wyróżnienia jest wyrażenie przez Towarzystwo Przyjaciół Śląska w Warszawie najwyższego uznania osobom szczególnie zasłużonym dla Śląska, pochodzącym z tego regionu lub związanym z nim wieloletnią działalnością. Przyznawanie dorocznych nagród ma jednocześnie pokazywać rolę, jaką wybitne osoby i instytucje wywodzące się ze Śląska lub poświęcające mu swoje dokonania, odgrywają w różnych sferach naszego życia: społecznego, naukowego, kulturalnego

i gospodarczego. Uroczystość wręczenia nagrody związana jest z obchodami kolejnych rocznic powrotu części Górnego Śląska do Polski. Marian Dziędziel podziękował Towarzystwu Przyjaciół Śląska:

Kapitulę nagrody dziękuję, że mnie wyróżniła w ten tak świąteczny dzień, w święto Powstań Śląskich. Dziękuję wszystkim, którzy tu przybyli, dziękuję moim rodakom z gminy Godów, gdzie jestem honorowym obywatelem razem z Franciszkiem Pieczką i Józefem Musiołem. Gdzie razem radośnie spędzamy czas na dożynkach.

Na zakończenie Święta Ślązaków w Warszawie wykład *Geneza powrotu Górnego Śląska do Polski 1922 roku* wygłosił prof. Marian Marek Drozdowski. Następnie odbyło się spotkanie przy kawie i tradycyjnym śląskim kołoczku, a goście mogli obejrzeć w holu głównym wystawę przygotowaną przez kierowniczkę Biblioteki Naukowej Muzeum Niepodległości Halinę Murawską, na której znalazły się publikacje z naszych zbiorów:

1. Tadeusz Chruścicki, Józef Ligęza (red.), *Pamiętki powstańcze w zbiorach muzeów śląskich: katalog*. Opole: Muzeum Śląska Opolskiego, 1971; sygn. 16919.
2. Stefan Dziewulski, *Wyniki plebiscytu na Górnym Śląsku*, Warszawa: Druk Lit. „Jan Cotty, 1921; sygn. 12648.
3. Karol Firich, *Polskość Górnego Śląska według urzędowych źródeł pruskich a wyniki plebiscytu*, Warszawa: Centralny Komitet Plebiscytowy, 1921; sygn. 8661.
4. Marek Gajewski, *Byłem powstańcem śląskim roku 1921: katalog pamiętek po majorze Stefanie Wolskim (Stefanie Saryuszu)*, Białystok: Muzeum Wojska w Białymstoku, [2021]; sygn. 37320.
5. Katarzyna Janiszewska, Aleksandra Wójcik, *Sportowcy dla niepodległej: opowieść na rok powstań śląskich*, Kraków: Instytut Łukasiewicza, 2021; sygn. 37519.
6. Zenon Jasiński (wybór), *Śląski kogel-mogel, czyli wybór karykatur, satyr i dowcipów politycznych oraz takich sobie głównie z okresu powstań śląskich*, Opole: Instytut Śląski, 1981; sygn. 18375.
7. Ryszard Kaczmarek, *Powstania Śląskie 1919–1920–1921: nieznaną wojna polsko-niemiecka*. Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2019; sygn. 36166.
8. Tadeusz Karczewski, Romuald Pitera, Franciszek Szymiczek (red.), *Pamiętniki powstańców śląskich*, t. 1, 2, Katowice: Śląsk, 1957–1961; sygn. 13968/1, 2.

9. Wojciech Korfanty, *Odezwa Wojciecha Korfantego do ludu śląskiego*. Katowice: [b.w.], 1927; sygn. 33318.
10. Jan Franciszek Lewandowski, *Wojciech Korfanty*. Katowice–Chorzów: Videograf II, 2009; sygn. 33143, 35971.
11. Kazimierz Ligoń, *Dlaczego musimy głosować za Polską!*, Częstochowa: Wydawnictwo Komitetu Obrony Śląska, 1919; sygn. 29443/Z.
12. *Ludowi górnośląskiemu pod rozwagę*, Mikołów: [b.w.], 1920; sygn. 16855.
13. Ludwik Łakomy, *Plebiscyt Górnośląski 1921–20.3.1936: wydawnictwo pamiątkowe w 15 letnią rocznicę*, Katowice: „Merkur”, [1936]; sygn. 10364.
14. Maciej Mielżyński, *Wspomnienia i przyczynki do historii 3-go Powstania Górnośląskiego*, Mikołów: nakł. Autora, 1931; sygn. 5005.
15. Wojciech Bogumił Moś, *Dawne i współczesne symbole powstań śląskich*, Bytom: Muzeum Górnośląskie, 2011; sygn. 34194.
16. Jerzy Musioł, *Sądy polowe w trzecim powstaniu śląskim*, Katowice: „Śląsk”, 1978; sygn. 16717.
17. Musioł Jerzy, *Temida w III powstaniu śląskim*. Katowice: Muzeum Śląskie, 2001; sygn. 33255.
18. Jan Pachoński, *Kraków wobec powstań śląskich i plebiscytu*, Warszawa–Kraków: PWN, 1981; sygn. 17838.
19. Kazimierz Popiołek, *Trzecie Powstanie Śląskie*, Katowice: „Śląsk”, 1971; sygn. 11429.
20. „Powstaniec: organ Wydziału Polityczno-Prasowego Dowództwa Grupy Wschodniej Wojsk Powstańczych Górnego Śląska” 1921: nr 21.; sygn. Pr 1108.
21. Jan Przewłocki, *Pierwsze powstanie śląskie 1919 roku*, Katowice: Muzeum Śląskie, 1989; sygn. 23830.
22. Jan Przewłocki, *Plebiscyt i powstania śląskie*, Katowice: Muzeum Śląskie, 1986; sygn. 23831.
23. Stanisław Srokowski, *Wspomnienia z trzeciego powstania górnośląskiego 1921 r.* Poznań: Związek Obrony Kresów Zachodnich, 1926; sygn. 9702.
24. Antoni Sujkowski, *Co Śląsk zyska na przyłączeniu do Polski*, Częstochowa: [b.w.], 1919.
25. Wilhelm Szewczyk, *Powstańczy apel: gawęda o trzech śląskich powstaniach*, Katowice: Śląsk, 1961; sygn. 4985.
26. Piotr Świerc (wybór), *Śpiewnik śląskich pieśni powstańczych*, Opole: Instytut Śląski, 1980; sygn. 17304.

27. Mieczysław Tobiasz, *Wojciech Korfanty: odrodzenie narodowe i polityczne Śląska*, Katowice: „Ognisko” Spółdzielnia Księgarska, 1947; sygn. 30052.
28. Ewa Wyglenda, *Bibliografia plebiscytu i powstań śląskich: wybór*, Opole: Wydawnictwo Instytutu Śląskiego, 1979; sygn. 17300.
29. Władysław Zieliński, *Wojciech Korfanty 1873–1939*, Katowice: Muzeum Śląskie, [1989]; sygn. 23837.

Beata Michalec